

חלכה שיחור
בגדי תש"ג

הציון לקצ'ר רחל ונחמיה דיבה

3) ר' אליהו למרחו-ב' ושלח

אך קשה דילמא לא להרוג אוחו נחכונו אלא להרוג האחרים שהיו עמו דהשתחא ליה בזה משום הבא להרגך השכם להרוג אלא משום רודף, והרודף אחר חבירו להרוג אין הורגין אוחו אלא בשאינן יכולין להציל את הנרדף בחדד מאיבריו של רודף בשיקטעו ידו או רגלו וכיוצא בזה שאז ניתן רשות לרודף להציל את הנרדף בנפשו של רודף אעפ"י שעדין לא הרג הרודף את הנרדף כמו ששינו בסיפרי אליבא דחכמים, אבל אם היה יכול להציל את הנרדף בחדד מאיבריו ועבר והרוג הוא כרוצח גמור, לפיכך צ"ל דוילך לו שמא יהרוג את אחרים לאו אעשו לחודיה קאי אלא אכולהו, והיהא דמנחומא דקאמר שמא יקללנו אביו הכי פירושו, וכי חיימא בשלמא בשאר האנשים שבאו עם עשו דין יש לו ליעקב שיצר לו שמא יהרוג מהם דילמא לא נחכונו להרוג אוחו אלא את העם אשר אחרו ואינן אלא רודפים גלג ניתן רשות להרוג אלא בשאינו יכול להציל הנרדף בחדד מאיבריו ופחד שמא יהרוג מהם ברוב בלבולו בשעת המלחמה אע"פ שהיה יכול להציל בחדד מאיבריו של רודף, אלא בעשו למה הצר לו והלא עשו בודאי להורגו קא מכיין והמורה אמרה הבא להורגך השכם להורגו,

- א) א' סנהדרין א' (נה)
- ב) א' סנהדרין א' ע"ב
- ג) רמב"ם הל' רובת (א' הל' ש-סב)
- ד) רא"ש פ' ושלח (לה"ה)
- ה) ראובן פ' ושלח (פ"ה)
- ו) שו"ת נתיבותא (ת"ו ס"ב)

א) א' סנהדרין (ה' נה)

א"ר חנינא 'עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה שמות וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי' וגו'

א) ראובן פ' ושלח

באו להרוג גם בניו וגשו ואין זה דומה לשאר רודף דהא מהיכן מפיקין הבא להורגך השכם להורגו מקרא דאם במחמת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים לפי שצא על עסקי נפשות שידע שאם תמצאו חומר לא תעמיד עמך מלהציל ממנו ויהא בא לדעת כן שיקום עליך ויהרגך לפיכך אמרה תורה השכם להורגו כדאימא בברכות פירק הרואה ובסנהדרין פירק בן סורק וס' קן אס לבני ממון אמרינן כן ק"ו מי שבא כנגד איש אחד אע"פ שאין רצונו להרוג אוחו אלא רוצה להרוג אשמו ובניו או אפ"י אנשיו

ויך את המצרי. משום דהכה איש עברי :

ג) א' סנהדרין פ' ע"ב

מתנ"י 'הבא במחמת נידון על שם סופו' יהיה בא במחמת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור: גב' *אמר רבא מאי טעמא דמחמת יחוקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אולנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה *והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו

א) רמב"ם הל' רובת

כל היכול להציל באבר מאיבריו ולא טרח בכך אלא הציל בנפשו

של רודף והרגו הרי זה שופך דמים וחייב מיתה אבל אין בית דין ממיתין אותו : יד כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעך. וכן הרואה את חבירו טובע בים או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להצילו ולא הציל. או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח ולא גלה אוזן חבירו והודיעו. או שידע בגוי או באנס שהוא קובל על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו. וכל כיוצא בדברים אלו. העושה אותם עובר על לא תעמוד על דם רעך : טו הרואה רודף אחר חבירו להרגו או אחר ערוה לבועלה ויכול להציל ולא הציל. הרי זה ביטל מצות עשה שהיא וקצותה את כפה ועבר על [ג] שני לאוין על לא תחוס עינך ועל לא תעמוד על דם רעך טז אע"פ

גב' מאי טעמא

דמחמת. שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם וכשמה ומותר להורגו : חוקא אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. שרואה שאחר טעלו ושוחק הלך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומימר אמר הגנב אי אולנא לגביה קאי באפאי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומלמדך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרוג : הבא במחמת. חתר את הבית ממש :

שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין בהן מעשה חמורים הם שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד כל העולם כולו וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים כל העולם כולו :

ד.

חילוק בין אם הנרדף מציל עצמו

ע"י חילול שבת או ממון לבין אם הורג את הרודף

אך לעומת זה נלענ"ד דמשמע כהמג"א, שהרי אם עכו"ם אומר לישראל בשבת קטול אספסתא או תן לי ממון משמע שחייב ליתן לו ממון ולא לחלל שבת, כי דוקא אם אומר לו ואי לא קטילנא לך אמרו בגמ' (סנהדרין ע"ד ע"ב) דליקטיל ולא ליקטילי אבל לא בדורש ממנו ממון, וכמדומה שכן מבואר גם בפוסקים, וקשה דמאי שנא מהבא במחתרת שניתן להצילו בנפשו גם בשבת, ואע"ג שאינו בא בתחילה אלא בשביל ממון ואפי"ה נקרא רודף אשר אין לו דמים בין בחול בין בשבת, וכ"ש כשהעכו"ם אומר לישראל בשבת קטול אספסתא או תן דמים דאין הישראל חייב כלל לעשות כרצונו ולחלל שבת וגם אינו חייב ליתן לו ממון אלא רשאי לקום עליו ולהרגו אפי' בשבת, שהרי אם לא נאמר כהמג"א הנ"ל הלא ברור הדבר שאם אחד בא במחתרת בשבת ויכול הבעה"ב להבריחו ע"י הדלקת אור או מלאכה אחרת דודאי רשאי לעשות כן, כי מ"ש בין בחול בין בשבת אין זה דוקא להרוג את הרודף אלא בכל מאי דאפשר להציל הנרדף מליתן לו ממון, וא"כ אף בכה"ג שאינו יכול להשכים ולהרוג את העכו"ם מה טעם לא יציל עצמו הישראל ע"י זה שיעשה רצונו של

העכו"ם למיקטל אספסתא ולמה חייב ליתן לו כל ממון הרי העכו"ם מתכוין רק להנאתו ולא להעביר על דת, וא"כ למה לא יהא רשאי להציל עצמו ע"י זה שיפייסנו בחילול שבת דמאי שנא חילול שבת של הריגת עכו"ם או הדלקת נר מחילול שבת של מלאכת קוצר, ושמענין מזה לכאורה כהמג"א.

ה.

בא במחתרת - אין לו דמים

וצריכים לומר לפי"ז דמה שמותר בימות החול לקום על ישראל הבא במחתרת ולהורגו ולא אמרינן שיניחנו ליטול ממנו, היינו משום דהריגת הרודף היתר גמור הוא אף כשאנו אלא ספק שהרי כל הבא במחתרת אינו ודאי רודף, וגם מבואר דאין חיוב להרגו אלא רשות, ואפי"ה גם בבן על אביו עשאתו תורה כרודף ודאי, ומותר גם לכתחילה להכניס עצמו לכך כיון שהוא בעלים על ממונו, ומה שע"י זה יהרג ישראל לאו כלום הוא כי התורה אמרה אין לו דמים וחשיב באותה שעה כמת או כחיה טורפת ולא כאדם, וכמו"ש רש"י בפרשת משפטים (שמות כ"ב א') "אין זו רציחה הרי הוא כמת מעיקרו", ונמצא שהבעה"ב אינו מכניס עצמו עבירה של רציחה, משא"כ בשבת הרי סו"ס מכניס עצמו בהתנגדותו לעשות מלאכה בשבת מפני פיקו"נ, ואפשר שלזאת נתכוין המאירי במ"ש שם בסנהדרין "שכמת הוא ואין לו דמים כלל" אלא שהמאירי כתב כן גם לענין שבת ולענין זה לא ידעתי לפרשו דהרי ודאי עושה מלאכה בשבת.

ולפי"ז נראה דאפי' אם העכו"ם דורש מהישראל לעשות מעשה וליתן לו ממון בקום ועשה ג"כ אינו רשאי להרגו בשבת כיון שאם יתן לו ממון ליכא שום סכנה, וכן אם אומר לו קטול אספסתא ואי לאו קטילנא לך דאם אפשר שפיר חייב לפייסו בממון ולהמנע מחילול שבת, וכ"ש כשבתחילה הוא רק דורש דמים שאינו רשאי להציל ממנו ע"י זה שיחלל שבת בהריגת הנכרי, ולפי"ז נראה דמ"ש בגמ' בין בחול בין בשבת צריכים לדחוק ולומר דקאי רק לגבי אחרים, או גם על עצמו כשהוא אנוס ואינו יכול לעמוד על ממונו דשפיר מותר להרגו אפילו בשבת אבל לכתחילה צריך ליתן לו ממון ולא לחלל שבת, ומ"מ פשוט הוא דאחרים אינם צריכים לעזור את העכו"ם ולהוציא את הבעה"ב מביתו כדי שלא יחלל שבת בהריגת הנכרי, דנראה שאין האיסור של הבעה"ב כ"כ חמור בזה שמכניס עצמו לחלל שבת מפני פיקו"נ עד כדי כך שיהא מוטל על אחרים ליתן יד לפושעים ולסייע רודפים ורוצחים.